

მქონე ფაქტები. სსკ-ის 411 და 412 I მუხლების მიხედვით, არ არსებობდა საქმის მეორე ინსტანციის სასამართლოსთვის დაბრუნების საფუძვლები და საკასაციო სასამართლოს თავად უნდა მიეღო გადაწყვეტილება საქმის წარმოების შეჩერებაზე უარის თქმის შესახებ.

საკითხის პრობლემურობასა და მოცემული გადაწყვეტის ირაციონალურობას წარმოაჩინს იმის ხაზგასმა,⁴ რომ პირს, რომელსაც სურს საკუთრებაზე სხვა პირის რეგისტრირებული პოზიციის მისთვის მიკუთვნება, შეუძლია მოითხოვოს შესაბამისი რეგისტრაციის ბათილობა ადმინისტრაციული წესით, სადაც სადავოდ გახდის ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილებას რეგისტრაციაზე. მოცემულ შემთხვევაში ადმინისტრაციული სამართალწარმოება გამოსაყენებელი უნდა იყოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, რომლის საფუძველზეც საკუთრება დარეგისტრირდა, ეწინააღმდეგება კანონს ან არსებითად დარღვეულია მისი მომზადების ან გამოცემის კანონმდებლობით დადგენილი სხვა მოთხოვნები, სზაკ-ის 60¹ I მუხლის მიხედვით. ამის მაგალითია პირის მესაკუთრედ შეცდომით რეგისტრაცია და, ზოგადად, საჯარო რეესტრის თანამშრომლის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც არღვევს შესაბამისი აქტის მიღების ფორმალური თუ მატერიალური კანონიერების წინაპირობებს. ამდენად, დავა, სადაც მოპასუხედ ადმინისტრაციული ორგანო სახელდება, ადმინისტრაციული სასამართლოს განსჯადია მხოლოდ მაშინ, როდესაც რეგისტრაციის უსწორობა საჯარო რეესტრის კომპეტენციის სფეროში დაშვებული კანონსაწინააღმდეგო ქმე-

დებიდან მომდინარეობს.⁵ სხვა ნებისმიერი საფუძველი, რომელიც პირს აძლევს რეგისტრირებული პოზიციის⁶ დაბრუნების შესაძლებლობას, სამოქალაქო დავაა და ამ შემთხვევებში ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დაწყება შეიძლება იყოს გამოყენებული სსკ-ის 106 ბ) მუხლის შედეგების თავიდან აცილების საშუალებად. ადმინისტრაციულ საქმეთა განმხილველმა სასამართლომ უარი უნდა თქვას ასეთი სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე, ასკ-ის 1 I და სსკ-ის 186 I ე) მუხლების მიხედვით, სსკ-ის 187 I მუხლით დაკისრებული ვალდებულებების შესრულებით.

ნინო ქავშბაია

► 2 – 3/2020

ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების რეალიზაციის ზოგადი და სპეციალური დამაბრკოლებელი გარემოებები

უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 08 ივნისის № ას-38-38-2018 გადაწყვეტილება

სკ-ის 327, 352, 405, 495, 128, 129, 130, 411 მუხლები

⁴ განსახილველი განჩინების შინაარსიდან ვერ დგინდება ვინდუკაციის მოპასუხის მიზანი ადმინისტრაციული სამართალწარმოების დაწყებისას, ამიტომ მსჯელობა თეორიული ხასიათისაა.

⁵ თუმცა ეს მსჯელობა არ იძლევა უკუდასკვნის შესაძლებლობას და არ გამორიცხავს იმავე მოცემულობაში სამოქალაქო სამართალწარმოებას - ასეთ შემთხვევაშიც რეგისტრირებული პირი უსაფუძვლოდ გამდიდრებულია და აქვს ნივთის ნამდვილი მესაკუთრის უკურეგისტრაციის ვალდებულება, სკ-ის 982 I მუხლის მიხედვით.

⁶ საქართველოში მოქმედი კაუზალობის პრინციპის გამო, ბათილ გარიგებას, რომლის საფუძველზეც პირი მესაკუთრედ დარეგისტრირდა, შემძენზე საკუთრება ვერ გადააქვს, ამიტომ ერთადერთი, რასაც ის მოიპოვებს, მათი განკარგვის უფლებამოსილებაა.

1. ექსპერტიზის მიერ განსაზღვრული ფაქტის თუნდაც მიახლოებითი დადგენა, საქმეში არსებული კონკრეტული გარემოებების ერთობლიობის გათვალისწინებით, საკმარისი შეიძლება აღმოჩნდეს აღნიშნული ფაქტის პრეზუმფციის დასადგენად.

2. ნასყიდობის საგნის არსებითი კავშირი მყიდველის სამენარმეო სფეროსთან გადამწყვეტი ფაქტორია მისი მენარმეობის სტატუსის დასადგენად.

3. ნასყიდობის საგნის დაუყოვნებლივ შემოწმების ვალდებულება წარმოიშევა არა მხოლოდ მყიდველის მენარმე სუბიექტად განსაზღვრის საფუძველზე, არამედ ნივთის ობიექტური თვისებებიდან გამომდინარეც.

4. ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზე უნდა გავრცელდეს ძირითადი (პირველადი) ვალდებულების შესრულებისთვის დადგენილი ხანდაზმულობის ვადა. (ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

გამყიდველსა და პირველ მყიდველს შორის ნასყიდობის ხელშეკრულება დაიდო ხარისხობრივი მაჩვენებლების დამადასტურებელი სერტიფიკატის მქონე სიმინდის სათესლე მასალაზე. პირველმა მყიდველმა შეისყიდა გამყიდველთან შეთანხმებული რაოდენობისა და 2 სახეობის სიმინდის მარცვლეული. მოგვიანებით, ერთმანეთის მიმდევრობით დაიდო იგივე შინაარსის მქონე ნასყიდობის ხელშეკრულებები სამ სხვადასხვა მყიდველთან (განსხვავება მხოლოდ მარცვლეულის სახეობებსა და რაოდენობებს შორის იყო). გამყიდველი სიმინდის თესლის რეალიზაციას ახორციელებდა სიმი-

ნდის წარმოების ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებში. მყიდველებმა მიიღეს ნასყიდობის საგანი და საფასურის გადახდის ვალდებულების შესრულება უზრუნველყვეს საბანკო გარანტიებით. მყიდველებმა არ შეასრულეს ნასყიდობის თანხის გადახდის ვალდებულება იმ საფუძველით, რომ მიღებული საქონლის თვისებები არ შეესაბამებოდა შეთანხმებულ მონაცემებს, აქედან გამომდინარე, გარანტორმა საგარანტიო თანხა გადაუხადა გამყიდველს მოთხოვნის შესაბამისად. თავის მხრივ, მყიდველებმა რეგრესის წესით აუნაზღაურეს გარანტორს გამყიდველისთვის გადახდილი საგარანტიო თანხა.

4-ივე მყიდველმა სარჩელით მიმართა თბილისის საქალაქო სასამართლოს და მოითხოვა: 1. ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლა და გადახდილი თანხის უკან დაბრუნება. 2. მიუღებელი შემოსავლის სახით ზიანის ანაზღაურება.

გამყიდველმა არ გაიზიარა მოსარჩელეთა პოზიცია და მიუთითა შემდეგ გარემოებებზე: 1. მყიდველებს არ ჰქონდათ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლება, რადგანაც ისინი ვერ ამტკიცებდნენ მიწოდებული მარცვლეულის უხარისხობას, ხოლო მოსავლის მიუღებლობა გამოწვეული იყო დათესვის შემდგომი რეკომენდაციების დაუცველობით. 2. მყიდველები იყვნენ მენარმეები და შესაბამისად მათ კანონი ავალდებულებდა შეძენილი მარცვლეულის დაუყოვნებლივ შემოწმებას, რაც არ განახორციელეს. 3. ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების წარმოშობის შემთხვევაშიც კი, ის იყო ხანდაზმული და ამდენად განუხორციელებელი.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ წაწილობრივ დააკმაყოფილა 4-ივე მოსარჩელის მოთხოვნა, კერძოდ: 1. ხელშეკრულებიდან გასვლის მოთხოვნა დაკმაყოფილდა ყველა შემთხვევაში. 2. მიუღებელი შე-

მოსავლის სახით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდა არც ერთი მოსარჩელის სასარგებლოდ.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გასაჩივრდა გამყიდველის მიერ ხელშეკრულებიდან გასვლის მოთხოვნის დაკმაყოფილების ნაწილში. ზიანის სახით მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურების ნაწილში თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევიდა.

თბილისის სააპელაციო სასამართლომ უცვლელად დატოვა გადაწყვეტილება, რომელიც შემდგომ საკასაციო წესით გასაჩივრდა.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს განჩინება და საქმეზე მიიღო ახალი გადაწყვეტილება, რომლითაც ნაწილობრივ დააკმაყოფილა კასატორის მოთხოვნა, კერძოდ: პირველი მყიდველის შემთხვევაში დაკმაყოფილდა მოთხოვნა PR35F38 სახეობის სიმინდის სათესლე მასალაზე დადებული ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გასვლის შესახებ, თუმცა არ დაკმაყოფილდა იგივე მოთხოვნა PR38R92 სახეობის სიმინდის მარცვლეულზე დადებული ნასყიდობის შეთანხმების მიმართ. ანალოგიურად დაკმაყოფილდა მესამე მყიდველის სასარჩელო მოთხოვნაც მის მიერ დადებულ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით, ხოლო რაც შეეხებათ მეორე და მეოთხე მყიდველებს - მათი მოთხოვნები ხელშეკრულებიდან გასვლის თაობაზე არ დაკმაყოფილდა.

II. სასამართლოს მსჯელობის კრიტიკა

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში - „სკ“ -ის) 405-ე მუხლი ამომწურავად განსაზღვრავს ხელშეკრულებიდან გასვლის პირობებს, რომლის შესრულების შემთხვევაშიც უნდა დადგეს სკ-ის

352-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი - რესტიტუცია. მოსარჩელეთა მთავარი არგუმენტაცია ემყარებოდა იმ გარემოებას, რომ გამყიდველის მიერ მათ თავიდანვე უხარისხო მარცვლეული მიენოდათ, რაც თავისი შინაარსით ორმხრივი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულების არსებითი დარღვევა და მისგან გასვლის კანონისმიერი, მატერიალური წინაპირობაა. იმისთვის, რომ სწორად შეფასდეს ზემოთ ხსენებული ფაქტი, აუცილებელია დადგინდეს შემდეგი გარემოებების არსებობა:

1. კონკრეტულად რა თვისებებისა და ხარისხის მქონე სიმინდის მარცვლეულის მიწოდება წარმოადგენდა მხარეთა შეთანხმების საგანს? 2. კონკრეტულად რა თვისებებისა და ხარისხის მქონე სიმინდის მარცვლეული მიენოდათ მყიდველებს? 3. არსებობს თუ არა არსებითი შეუსაბამობა შეთანხმებული და მიწოდებული სიმინდის მარცვლეულების ხარისხს შორის?

სამივე ინსტანციის სასამართლო აღნიშნული გარემოებების დადგენისას ერთსულოვანი აღმოჩნდა. კერძოდ, თავდაპირველად ყურადღება გამახვილდა იმ გარემოებაზე, თუ რას ითვალისწინებდნენ ნასყიდობის ხელშეკრულების ის დებულებები, რომლებიც ხელშეკრულების დადების განმაპირობებელ არსებით ფაქტორს წარმოადგენდნენ. კერძოდ, მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულებებით კონკრეტულად იყო შეთანხმებული - სიმინდის მაღალი მოსავლიანობა, გამძლეობა ჩანოლაზე, გვაღვაგამძლეობა და დაავადებებისადმი მდგრადობა. ასევე ნასყიდობის საგანს თან ერთვისოდა ხარისხობრივი მაჩვენებლების დამადასტურებელი სერთიფიკატები, რომლითაც დასტურდებოდა სათესლე მასალის გაღვივების უნარი და ენერჯია. გარდა ამისა, მოპასუხე საჯაროდ (საინფორმაციო ბროშურებში) სთავაზობდა დაინტერესე-

ბულ პირებს სათესლე მასალის შესყიდვას და აცნობდა ზემოთ დასახელებულ პირობებს. ამდენად, აღნიშნულ გარემოებებზე დაყრდნობით დადგინდა, რომ მოსარჩელებსა და მოპასუხეს შორის სწორედ ზემოთ აღნიშნული თვისებების მქონე სათესლე მასალა იყო შეთანხმების საგანი, სკ-ის 327-ე მუხლის შესაბამისად.

იმ გარემოების დასადასტურებლად, რომ მიწოდებული პროდუქცია შეთანხმებული-სგან განსხვავებული იყო, საქმეში წარმოდგენილ იქნა ექსპერტიზის კვლევის შედეგები კონკრეტული სათესლე სიმინდის ნიმუშზე (შემდგომში - „დასკვნა“). დასკვნის მიხედვით დადგენილი თესლის გაღვივების ენერჯია და უნარი არ შეესაბამებოდა სტანდარტით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს. ლაბორატორიულ პირობებში წარმოდგენილი თესლის გარკვეული ნაწილი ჩაითესა სავეგეტაციო ქოთნებში მომზადებულ ნიადაგში. ამ შემთხვევაში, ნიადაგში ჩათესილი მარცვლის მხოლოდ 8% აღმოცენდა. ფაქტობრივი გარემოებების ამ ნაწილში კი სასამართლოთა პოზიციები გაიყო, კერძოდ: ქვედა ინსტანციის სასამართლობმა მიწოდებული სიმინდის უხარისხობა დაადგინეს ისე, რომ არ გაითვალისწინეს ორი არსებითი გარემოება - 1. რა სახეობის სიმინდის მარცვლეულს ჩაუტარდა ექსპერტიზა. 2. მარცვლეული რომელსაც ექსპერტიზა ჩაუტარდა, განეკუთვნებოდა თუ არა კონკრეტულად წინამდებარე დავაში მყიდველებისათვის (მოსარჩელებისათვის) მიწოდებულ სასაქონლო პარტიას. ამ კუთხით, საკასაციო სასამართლოს მსჯელობა მართებულია, რასაც ვერ ვიტყვით ქვედა ინსტანციის სასამართლობზე. კერძოდ, საკასაციო სასამართლო სწორად განმარტავს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 105 I მუხლის შინაარსს, როდესაც ამბობს: „არცერთ მტკიცებულებას არ გააჩნია წინასწარ

დადგენილი ძალა. ყველა მტკიცებულება, საქმეში წარმოდგენილ სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში უნდა შეფასდეს მათი დასაშვებობის, განკუთვნადობის, იურიდიული ძალისა და შინაარსის მიხედვით. მტკიცებულებათა შეფასების მიზნებისათვის, როდესაც საკითხი შეეხება საექსპერტო დასკვნას, აუდიტის დასკვნას თუ სპეციალისტის კვლევის შედეგებს, მნიშვნელოვანია ყურადღება მიექცეს სწორედ იმ გარემოებას, თუ რა ნიმუშები წარედგინა უფლებამოსილ პირს გამოსაკვლევად, იყო თუ არა გამოსაკვლევად წარდგენილი ნიმუშები სწორად შერჩეული და აღებული, საკმარისი რაოდენობის და ა.შ. გარდა ამისა, კვლევის რომელი მეთოდი იქნა გამოყენებული და სხვა.“

იმის გათვალისწინებით, რომ კასატორმა ისარგებლა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 407 II მუხლით განსაზღვრული საპროცესო უფლებით და მან საქმეში არსებული დასკვნის სანდოობის მიმართ წამოაყენა შედავაება (პრეტენზია), საკასაციო სასამართლომ განიხილა მისი აღნიშნული შედავაება დასაშვებობისა და დასაბუთებულობის დადგენის თვალსაზრისით. საკასაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მიუხედავად შედავების დასაშვებობისა, ის არ იყო საკმარისად დასაბუთებული და ამდენად დამაჯერებელი. კერძოდ, ექსპერტიზის დასკვნა შედავებული იყო 2 საფუძვლით: 1. საქმეში არსებული საექსპერტო კომპანიის ერთ-ერთ წერილში მითითებული იყო, რომ ლაბორატორიას მონაწილეობა არ მიუღია სიმინდის სინჯის აღების პროცედურაში და სინჯის რომელიმე სასაქონლო პარტიასთან იდენტიობის დადგენის მიზნით არ გაურკვევია საკვლევად წარდგენილი სიმინდის სინჯი მიეკუთვნებოდა თუ არა გამყიდველის მიერ რეალიზებულ პროდუქტს. სასამართლომ არ გაიზიარა აღნიშნული არგუმენტაცია, რადგანაც

სიმინდის მოსავლიანობის გაზრდის პროექტის ფარგლებში რეალიზებულ სიმინდსა და გამოკვლეულ სათესლე მასალას შორის კავშირის დადგენა შესაძლებელი იყო საქმეში წარმოდგენილი სხვა მტკიცებულებებითაც, კერძოდ, მხედველობაში იქნა მიღებული, რომ საექსპერტო კომპანიას სიმინდის თესლი შესამონმებლად გადასცა ააიბ - სიმინდის წარმოების ხელშეწყობის პროგრამით დაზარალებულთა კავშირმა (საუბარია იმავე პროგრამაზე, რომლის ფარგლებშიც დაიდო ნასყიდობა ყველა მოსარჩელესთან). სხვა მტკიცებულება კი, რომელიც გააქარწყლებდა გამოსაკვლევი მასალისა და ლაბორატორიაში შემონმებული ნიმუშის ავთენტურობას, კასატორს არ წარმოუდგენია. 2. ასევე კასატორმა სადავოდ გახადა, თუ რა პირობებში ინახებოდა საექსპერტო კომპანიის მიერ შემონმებული სათესლე მასალა, მაგრამ არც ექსპერტიზის კვლევა და არც საქმეში წარმოდგენილი სხვა რაიმე მტკიცებულება არ ადასტურებდა საპირისპიროს, კერძოდ, იმას, რომ სათესლე მასალა უვარგისი გახდა სწორედ გამყიდველის მიერ მისი რეალიზაციის შემდგომ პერიოდში შენახვის პირობების დაუცველობის შედეგად. ამდენად, არც ამ კუთხით იყო კასატორის შედავაება გასაზიარებელი.

სასამართლოს მსჯელობის ამ ეტაპზე უკვე შესაძლებელია პირველი მნიშვნელოვანი დასკვნის გამოტანა, რომელიც შემდეგი არსებითი ფაქტორის გააზრებას ემყარება, კერძოდ: სამოქალაქო საპროცესო სამართალწარმოებაში მტკიცების სტანდარტის გათვალისწინებით, არ არის სავალდებულო და აუცილებელი, რომ ექსპერტიზამ 100 პროცენტის სიზუსტით დაადგინოს კონკრეტული ფაქტის არსებობა/არარსებობის საკითხი. სამოქალაქო სამართალწარმოებას ახასიათებს უმდაბლესი ე.წ. „გადამწონი მტკიცებულების“ 51%-ია-

ნი სტანდარტი (**preponderance of evidence**), რომელიც არ მოითხოვს დიდ უპირატესობას, არამედ საკმარისია თუნდაც ოდნავ გადამწონი უპირატესობა შეიქმნას შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებულ პროცესში.¹ ამ გარემოების გათვალისწინებით, საკასაციო სასამართლომ იმოქმედა შემდეგნაირად - მიუხედავად იმისა, რომ ლაბორატორიისთვის საკვლევად მიწოდებული სიმინდის ნიმუში ცალსახად არ განეკუთვნებოდა იმ სასაქონლო პარტიას, რომელიც გამყიდველმა მყიდველებს მიანოდა, სასამართლომ საკვლევი მასალის მიმართ გამოტანილი დასკვნის შედეგი მაინც გაავრცელა წინამდებარე საქმეში მიწოდებულ სიმინდის მარცვლეულობაზეც, რადგანაც:

1. ექსპერტიზა ჩაუტარდა იმ სახეობის - **PR35F38** სიმინდის მარცვლეულს, რომელიც მიწოდებულ იქნა პირველი და მესამე მყიდველის მიმართ. თუმცა ექსპერტიზა არ ჩატარებია ასევე იგივე მოსარჩელებითვის მიწოდებულ, მაგრამ სხვა სახეობების სიმინდის მარცვლეულს და ამ სახეობების მიმართ დასკვნის შედეგი საკასაციო სასამართლომ სწორად არ გაავრცელა, განსხვავებით ქვედა ინსტანციებისგან. 2. საკვლევი მარცვლეული ასევე წარმოადგენდა ზემოთ ხსენებული სიმინდის მოსავლიანობის ზრდის პროექტის ფარგლებში გამყიდველის მიერ რეალიზებული სიმინდის სათესლე მასალას. შესაბამისად, მიუხედავად რეალიზებულ სასაქონლო პარტიებს შორის განსხვავებისა, რადგანაც დადგინდა მარცვლეულების სახეობათა იდენტურობა და ასევე სხვადასხვა ნასყიდობის ხელშეკრულების ერთი პროექტის ფარგლებში დადების ფაქტი, წინამდებარე საქმეში მიწოდებული სიმინდის მარცვლეულები

¹ უგრეხელიძე, ოთარ გამყრელიძე 80, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, თბილისი, 2016, 36.

PR35F38-ის სახეობის ნაწილში სასამართლომ უხარისხოდ ჩათვალა.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო სასამართლომ რეალურად შემოიღო პრეზუმფცია, რომლის გაქარწყლების ტვირთიც დააკისრა გამყიდველს, ხოლო გამყიდველმა წარმატებით ვერ გაართვა თავი აღნიშნულ ტვირთს. პრეზუმფცია კი შეგვიძლია დავახასიათოთ შემდეგნაირად: ექსპერტიზის მიერ გარკვეული ფაქტის თუნდაც მიახლოებითი დადგენა, საქმეში არსებული კონკრეტული გარემოებების ერთობლიობის გათვალისწინებით, საკმარისი შეიძლება აღმოჩნდეს აღნიშნული ფაქტის პრეზუმფციის დასადგენად. ვფიქრობთ, რომ ამ კონკრეტულ დავაში საკასაციო სასამართლოს მიერ დასკვნის ზემოთ მოცემული შეფასება, რომელიც მის შინაგან რწმენას ემყარება, გასაზიარებელია.

რაც შეეხება ზემოთ ხსენებული დანარჩენი (რომელთაც არ ჩატარებიათ ექსპერტიზა) სახეობების უხარისხობის დამტკიცებას - აღნიშნული გარემოების მტკიცებულებად მოსარჩელების მხრიდან წარმოდგენილი იყო მხოლოდ ახსნა-განმარტებები, მოწმეთა ჩვენებები და ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით სხვადასხვა დროს გავრცელებული მასალები, რომლითაც დასტურდებოდა მომხმარებლების პრეტენზია ზოგადად შექნილ სათესლე მასალასთან მიმართებაში. არც ერთი ამ მტკიცებულებით არ დგინდებოდა, რომ ზემოთ ხსენებული არათუ კონკრეტული სასაქონლო პარტია, არამედ თუნდაც სახეობები იყო უხარისხო. აღსანიშნავია, რომ მოპასუხე თავის მხრივ ცდილობდა დაესაბუთებინა მიწოდებული სიმინდის მარცვლეულის ვარგისიანობა სხვადასხვა მტკიცებულებებით, კერძოდ: მოწმის ჩვენებით, რუმინეთის სამინისტროს მიერ გაცემული მარცვლეულის ხარისხის დამადა-

სტურებელი სერთიფიკატით, ასევე წარმოდგენილი იყო მოსარჩელებსა და სხვა პირებს შორის გაფორმებული სიმინდის მიბარება-შენახვის ხელშეკრულებები და შესაბამისი მიღება-ჩაბარების აქტები, რომლითაც გამყიდველი ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ მოსარჩელებმა მის მიერ მიწოდებული სათესლე მასალის დათესვის შედეგად მოსავალი მიიღეს და სიმინდი შესაბამისად მიაბარეს სპეციალიზებულ პირებს. თუმცა აღნიშნული დოკუმენტებით არ დგინდებოდა, თუ კონკრეტულად რომელი სახეობის სიმინდზე იყო საუბარი. შესაბამისად, გამყიდველმა ამ მტკიცებულებებით ვერ შეძლო მიწოდებული პროდუქციის ვარგისიანობის დადგენა, თუმცა ექსპერტიზის დასკვნის მისი მხრიდან შედავებამ და საკასაციო სასამართლოს მიერ ამ მტკიცებულების შეფასებამ სწორი შედეგი გამოიღო.

რაც შეეხება წინამდებარე დავაში მოპასუხის მიერ წარდგენილი შესაგებლების შინაარსს და მათ საფუძვლიანობას - უპირველესად უნდა დადგინდეს და შეფასდეს საკითხი იმის თაობაზე, იყვნენ თუ არა მოსარჩელები მენარმე სუბიექტები. სკ-ის 495-ე მუხლის განმარტებისას სამივე ინსტანციის სასამართლო ერთსულოვანია და გვთავაზობს 3 არგუმენტს მყიდველის მენარმეობის ფაქტის დასადგენად: 1. არის თუ არა მითითებული ნასყიდობის ხელშეკრულებაში, რომ მყიდველები არიან ინდემნარმეები? ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული არგუმენტი არ არის დამაჯერებელი, იმის გათვალისწინებით, რომ მენარმეობის სტატუსი დგინდება სამენარმეო რეესტრის ამონაწერით, რომლის ავთენტურობაზეც არანაირ გავლენას არ ახდენს ის ფაქტი, არის თუ არა მყიდველი მოხსენიებული მის მიერ დადებულ ნასყიდობის ხელშეკრულებაში მენარმედ. თუმცა აღნიშნული გარემოება, მიუხედავად მისი ფორმალური ხა-

სიათისა, შეიძლება გარკვეულწილად გამოსადეგი იყოს იმის დასადგენად კონკრეტულ გარიგებაში მყიდველი მოქმედებდა როგორც მენარმე თუ როგორც მომხმარებელი. 2. სააპელაციო სასამართლო მიუთითებს იმ გარემოებაზე, არის თუ არა სახელშეკრულებო ურთიერთობის მონაწილე მენარმე სუბიექტი, რაც სავარაუდოდ გულისხმობს შემდეგს - არის თუ არა მყიდველი ასეთად რეგისტრირებული. აღნიშნული არგუმენტი ცალსახად მისაღებია, თუმცა არასაკმარისი.

3. უკავშირდება თუ არა ნასყიდობის საგანი მყიდველის სამენარმეო საქმიანობის სფეროს და შესაბამისად, მისი კომპეტენცია, გამოცდილება ამ სფეროში არის თუ არა სხვა რიგითი ფიზიკური პირისაგან განსხვავებული?

ეს არგუმენტი ყველაზე გონივრული და დამაჯერებელია. ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისას, პრინციპული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ამ უკანასკნელ არგუმენტს. თუმცა იმისათვის, რომ სკ-ის 495-ე მუხლით გათვალისწინებული დაუყოვნებლივი შემონმების ვალდებულების მყიდველისთვის დაკისრება იყოს შესაძლებელი, მხოლოდ მყიდველის სტატუსის განსაზღვრა არ არის საკმარისი. აუცილებელია, რომ თვითონ ნასყიდობის საგანი იძლეოდეს მისი დაუყოვნებლივი შემონმების შესაძლებლობას.² აღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ სიმინდის თესლი განეკუთვნებოდა ისეთი კატეგორიის ნივთს, რომლის ნაკლის აღმოსაჩენადაც საჭიროა მისი მცენარედ გარდაქმნა. აქედან გამომდინარე, შეუძლებელი იყო მისი დაუყოვნებლივ შემონმება და მხოლოდ ვიზუალური დათვალიერების მეშვეობით რაიმე ნაკლის აღმოჩენა. შესა-

ბამისად, წინამდებარე დავაში მყიდველები რომც მიგვეჩნია მენარმე სუბიექტებად, სკ-ის 495-ე მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულება მათზე მაინც არ უნდა გავრცელდებულყო ნასყიდობის საგნის თვისებებიდან გამომდინარე. ამ თვალსაზრისით საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებები გასაზიარებელია.

შემდგომი შესაგებელი, რომელიც მოპასუხემ სასარჩელო მოთხოვნას დაუპირისპირა იყო მოთხოვნის ხანდაზმულობა. ამ საკითხთან დაკავშირებით, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა, რომლის მიხედვითაც, უარყოფილი იქნა შედავება ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით, იმ საფუძვლით, რომ სკ-ის 128-ე III მუხლის მიხედვით, ხანდაზმულობის საერთო ვადა შეადგენს ათ წელს. სკ-ის 130-ე მუხლის შესაბამისად, ხანდაზმულობა იწყება მოთხოვნის წარმოშობის მომენტიდან. მოთხოვნის წარმოშობის მომენტად ჩაითვლება დრო, როცა პირმა შეიტყო ან უნდა შეეტყო უფლების დარღვევის შესახებ. სააპელაციო სასამართლოს შეფასებით მოთხოვნები გამომდინარეობდა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებიდან, შესაბამისად, მათზე ვრცელდებოდა საერთო ხანდაზმულობის 10 წლიანი ვადა, ხოლო მოთხოვნის უფლებები წარმოშობილი იყო იმ დროს, როდესაც გამყიდველმა გარანტორისაგან გაითხოვა საგარანტიო თანხა საიდანაც არ იყო გასული სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადა. სააპელაციო სასამართლოს მხრიდან აშკარად დაშვებულია 2 არსებითი სამართლებრივი ხასიათის შეცდომა: 1. მოსარჩელეთა მიერ თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნა გამომდინარეობდა არა კონდიციური, არამედ ხელშეკრულებიდან გასვლის შედეგად წარმომდგარი რესტიტუციული ურთიერთობიდან. აღნიშნული კი გულისხმობს, რომ მასზე ვერ იქნებოდა გავრცელებული 10

² ს. ჩაჩავა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 495-ე მუხლის კომენტარი, 2-4, www.gccc.ge [02.03.2020].

წლიანი საერთო ხანდაზმულობის ვადა, როგორც ეს განსაზღვრულია უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი ურთიერთობების მიმართ. 2. მოთხოვნის უფლება წარმოიშვება ვალდებულების დარღვევის შესახებ პირის შეტყობის მომენტიდან ან იმ მომენტიდან, როცა პირს აღნიშნულის შესახებ უნდა შეეტყო. შესაბამისად, ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების არაჯეროვანი შესრულების შესახებ მოსარჩელები შეიტყობდნენ მხოლოდ იმ მომენტში, როდესაც აღმოაჩინდნენ, რომ დათესილმა მარცვლეულმა მოსალოდნელი მოსავალი ვერ მოიტანა. ცხადია, აქ არაფერ შუაში არაა, რა მომენტში მოითხოვა გამყიდველმა გარანტორისგან საგარანტიო თანხის მისთვის გადახდა. შესაბამისად, საპელაციო სასამართლომ არასწორად შეაფასა და გადაწყვიტა სასარჩელო მოთხოვნების ხანდაზმულობის საკითხი.

რაც შეეხება იგივე საკითხის საკასაციო სასამართლოს მიერ შეფასებას და გადაწყვეტას - ამ შემთხვევაში სწორად განისაზღვრა მოთხოვნის დამაფუძნებელი სამართლებრივი საფუძველი ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების სახით, თუმცა ვერ გავიზიარებთ საკასაციო სასამართლოს მსჯელობას ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების მიმართ ხანდაზმულობის საერთოდ გაუვრცელებლობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, მართალია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს უფრო ადრე მიღებულ გადაწყვეტილებებშიც შევხვდებით იგივე პოზიციას, რაც მიგვანიშნებს ამ საკითხთან დაკავშირებით ერთგვაროვანი პრაქტიკის არსებობაზე, თუმცა ცხადია პრაქტიკის ერთგვაროვნება ვერ იქნება არგუმენტი მისი სისწორის სასარგებლოდ. კერძოდ, ჩვენი პოზიცია ემყარება შემდეგ დასაბუთებას: 1. ქართული კანონმდებლობით არ არის დადგენილი რაიმე კონკრეტული ნორმა, რომელზე და-

ყრდნობითაც ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზე ხანდაზმულობის ვადა არ გავრცელდებოდა. მაგალითად, როგორც ეს არის განსაზღვრული პირად არაქონებრივ უფლებებზე, მეანაბრეთა მოთხოვნებზე, ასევე საზიარო უფლების გაუქმების მოთხოვნაზე. 2. ხანდაზმულობის ინსტიტუტს გააჩნია საკუთარი დანიშნულება, რაც ამართლებს მის არსებობას ნებისმიერი ქვეყნის კანონმდებლობაში. მას 4 ძირითადი ფუნქცია გააჩნია და ესენია: 1. სასამართლოს მიერ ფაქტობრივი გარემოებების დადგენისა და დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების გამარტივება; 2. სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობის დაცვა; 3. სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეების აქტიურობის სტიმულირება;

4. ვალდებულების შესრულებაზე ორმხრივი კონტროლის გაძლიერება.³ შესაბამისად, იმ შემთხვევაში, თუ გავიზიარებთ სასამართლოს მსჯელობას ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზე ხანდაზმულობის ვადის გაუვრცელებლობასთან დაკავშირებით, მაშინ აღნიშნული ინსტიტუტი ზემოთ ხსენებული მიზნებიდან ვერც ერთ მათგანს ვერ მიაღწევს, რადგან მოვალის მიერ გადაცემული თანხის უკან დაბრუნების მოთხოვნა შესაძლებელი იქნება ვალდებულების დარღვევის შეტყობის მომენტიდან ნებისმიერ დროს, 20, 30, 40 წლის შემდეგაც, რაც ყოველად გაუმართლებელია. 2. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 218-ე | 1 პარაგრაფი ვალდებულების შეუსრულებლობისა თუ არაჯეროვნად შესრულებისათვის ხელშეკრულებიდან გასვლას აცხადებს სამართლებრივი ძალის არმქონედ, იმ შემთხვევაში, როდესაც თავდაპირველი ან დამატებითი ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის უფლება ხანდაზმუ-

³ ნ. კვანტალიანი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 128-ე მუხლის კომენტარი, თბილისი, 2017, 721.

ლია და მოვალე აღნიშნულზე მიუთითებს. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია სწორი მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ქართულ სამართალში შესაბამისი ნორმის არარსებობის გამო ამ დანაწესის პირდაპირ გადმოტანა შეუძლებელია, თუმცა ასევე დაუშვებელია, რომ ხელშეკრულების მხარეს, ჰქონდეს შეუზღუდავად გასვლის უფლების გამოყენების საშუალება, რის გამოც აუცილებელია ხსენებული მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის შემთხვევაში ხანდაზმულობის დანაწესის ანალოგიით გამოყენებით გასვლის უფლების გამორიცხვაც.⁴ გარდა ზემოთ ხსენებული არგუმენტებისა, ყურადღება უნდა მიექცეს სასამართლოების პოზიციას იმასთან დაკავშირებით, რომ ხელშეკრულებიდან გასვლა არის აღმჭურველი და გარდაქმნითი უფლება, რის გამოც მათზე არ უნდა გავრცელდეს ხანდაზმულობა. უდავოა, რომ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლება ორივე განსაზღვრებას აკმაყოფილებს, თუმცა მხოლოდ ამ გარემოების გათვალისწინებით, საბოლოო ჯამში უსამართლო შედეგს მივიღებთ.

წინამდებარე დავის ფარგლებში, მოპასუხის პოზიცია არ იქნა გაზიარებული ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით, რადგანაც სასამართლომ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზე ის არასწორად, საერთოდ არ გაავრცელა. კერძოდ, თუ გავიზიარებთ ზემოთ ხსენებულ მოსაზრებას, რომელიც მოცემულია ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში, მაშინ ამ კონკრეტულ დავაში ანალოგიის წესით უნდა გამოყენებულიყო სკ-ის 129 I მუხლით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის 3-წლიანი ვადა, რომელიც მოძრავ ნივთებთან დაკავშირებული სახელშეკრულებო მოთხოვნის შე-

მთხვევაშია დადგენილი. იმის გათვალისწინებით, რომ გადაწყვეტილებაში არ არის მოცემული კონკრეტული თარიღი, თუ როდის აღძრეს სარჩელი მყიდველებმა გამყიდველის წინააღმდეგ, შეუძლებელია იმის დადგენა, მოსარჩელების მხრიდან იქნა თუ არა დაცული ხანდაზმულობის ვადა. თუმცა მიგვაჩნია, რომ სასამართლოებმა უნდა დაიწყონ ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების გამოყენების მიმართ ხანდაზმულობის ვადის გავრცელება, გერმანული სამართლის ზემოთ ხსენებული დანაწესის მსგავსად.

მე-2 სასარჩელო მოთხოვნა მიუღებელი შემოსავლის სახით ზიანის ანაზღაურება იყო. პირველი ინსტანციის სასამართლოს მსჯელობა იმის თაობაზე, თუ რატომ არ დაკმაყოფილდა აღნიშნული მოთხოვნა, ემყარებოდა იმ გარემოებას, რომ საქმეში არ დადგინდა მარცვლეულის დათესვის კონკრეტული ფართობი. იმისათვის, რომ მოსარჩელებს ენახათ ზიანი მიუღებელი შემოსავლის სახით, აუცილებელი წინაპირობა იყო, რომ მათ პირველ რიგში დაეთესათ სიმინდის შეძენილი მარცვლეულობა. წინამდებარე დავაში დადგენილია როგორც სიმინდის მარცვლეულთა დათესვის ფაქტი, ასევე მათი რაოდენობაც. თუმცა აღნიშნულის ცოდნა არ არის საკმარისი იმის დასაადგენად, თუ რა მოსავალს მიიღებდნენ მოსარჩელები, რადგანაც მოსალოდნელი მოსავლის თუნდაც მიახლოებითი რაოდენობის დასაადგენად აუცილებელია იმის ცოდნაც, თუ რამდენ ჰექტარ ფართობზე მოხდა მარცვლეულის დათესვა. აქედან გამომდინარე, პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება ამ ნაწილში, რომელიც თავიდანვე კანონიერ ძალაში შევიდა, მიუხედავად მკაფიო და დამაჯერებელი დასაბუთების არარსებობისა, შედეგის მხრივ გამართლებულია.

გიორგი მელაძე

⁴ გ. რუსიაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 355-ე მუხლის კომენტარი, თბილისი, 2019, 322.

▶ 3 – 3/2020

თავდების ვალდებულების შეწყვეტა ნოვაციისას

უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 1 ოქტომბრის განჩინება №ას-704-667-2013

სკ-ის 428-ე მუხლი

1. ურთიერთობა, რომლის პირობებშიც მხარეთა შორის დადებული იყო რამდენიმე ხელშეკრულება ფულადი ვალდებულებების კონკრეტული პირობებით შესრულების შესახებ, შემდეგ კი ფორმდება ერთიანი ხელშეკრულება, რომლითაც წყდება წინა ურთიერთობები და ერთიანად განისაზღვრება სახელშეკრულებო ვალდებულება და მისი შესრულების პირობები, უნდა შეფასდეს ნოვაციად. მსგავსი შეთანხმებით წყდება მხარეთა შორის მანამდე არსებული და წარმოიშობა ახალი სამართლებრივი ურთიერთობა.

2. ნოვაცია თავდაპირველი (ჩანაცვლებული) ვალდებულების უზრუნველყოფი თავდებობის გაქარწყლების წინაპირობაა.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მხარეებს შორის დაიდო ლიზინგის ხელშეკრულება, რომელშიც არაერთხელ შევიდა ცვლილება ლიზინგის ფასთან დაკავშირებით. იმავე ურთიერთობის ფარგლებში გაფორმებული ხელშეკრულებების მიხედვით, ლიზინგის მიმღებს დამატებით გადაეცა სხვადასხვა ნივთები. მოგვიანებით, გაფორმდა ლიზინგიდან გამომდინარე ვალდებულებების უზრუნველყოფი თავდებობა. ფულადი ვალდებულების შესახებ შეთანხმებით, ნაკისრი ვალდებულების და-

რღვევისა და მისი შეწყვეტის შედეგად ლიზინგის მიმღებს უნდა გადაეხადა განსაზღვრული თანხა შეთანხმებითვე დადგენილი გრაფიკითა და წესით. ლიზინგის გამცემმა სარჩელი აღძრა ლიზინგის მიმღებისა და თავდები პირის წინააღმდეგ ფულადი ვალდებულების შესახებ შეთანხმებამდე გაფორმებული გარიგებებიდან გამომდინარე დავალიანების გადახდის მოთხოვნით.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

პირველი ინსტანციის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი. იგივე პოზიცია გაიზიარა სააპელაციო სასამართლომაც, რომელმაც ფულადი ვალდებულების შესახებ შეთანხმება განიხილა არსებული უფლება-მოვალეობების შეწყვეტისა და ახალი უფლება-მოვალეობების წარმოშობისკენ მიმართულ ნებად, ესე იგი, ნოვაციად, რომლის ფარგლებშიც მხარეები თანხმდებიან ხელშეკრულების ახალ პირობებზე. მეორე ინსტანციის სასამართლოს დასაბუთებით, კერძო ავტონომიის ფარგლები მოიცავს სახელშეკრულებო ურთიერთობის ახალი შეთანხმებით ჩანაცვლების უფლებამოსილებას. აქედან გამომდინარე, დაუსაბუთებელი იყო ლიზინგის გამცემის მოთხოვნები, რომელიც ეფუძნებოდა ამ შეთანხმებამდე გაფორმებულ გარიგებებს. ამასთან, ახალი სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობითა და უზრუნველყოფილი ვალდებულების შეწყვეტით გაქარწყლდა თავდების ვალდებულებაც. მოსარჩელემ განჩინება გაასაჩივრა საკასაციო წესით და მიუთითა, რომ მეორე ინსტანციის სასამართლომ არასწორად განმარტა სკ-ი 428-ე მუხლი. მისი დასაბუთებით, მხარეებს ფულადი ვალდებულების შესახებ შეთანხმებით უარი არ უთქვამთ არსებულ უფლება-მოვალეობებზე, არამედ დააფიქსირეს, რომ ლიზინგის მიმღებს ეკისრებოდა თანხის გადა-